

Casus

De Brusselse Boekenbende aan Huis, niet zomaar een bende...

De Boekenbende aan Huis, kortweg de BAH, is niet de zoveelste bende die de hoofdstad onveilig maakt. De BAH mikt integendeel expliciet op veiligheid, meer bepaald op 'boekenveiligheid'.

Wat kan er onveilig zijn aan een boek? Deze vraag komt misschien spontaan op bij wie van kindsbeen af contact heeft met letters, maar lang niet iedereen heeft zo'n 'veilige' band met letters en cijfers¹. Laaggeschooldheid, precaire levensomstandigheden, onvoldoende sociale en culturele participatie, al dan niet in combinatie met een gebrekkige kennis van de omgevingstalen ... maken het ouders moeilijk om een rol te spelen in de ontluikende geletterdheid van hun kinderen. Dat is nog erger in de specifieke Brusselse, grootstedelijke context: officieel tweetalig, de facto meertalig; hoge percentages allochtonen en nieuwe Belgen; hoge percentages leerlingen voor wie thuis- en schooltaal niet identiek zijn ...². Precies die ontluikende geletterdheid bepaalt sterk de schoolse ontwikkeling van kinderen³.

Boeken aan huis: de modelfunctie van de Boekenbende

Aan de niet evidente ontluikende geletterdheid wil de BAH iets doen. Zoals de naam al aangeeft, is de BAH een 'aan-huis-verhaal'. De voorlezer brengt boeken- en verhalenplezier in de gezinnen zonder boekentraditie. Om organisatorische redenen telt de BAH momenteel slechts vijf boekenuurtjes. De voorlezer vervult dan ook in grote mate een 'modelfunctie': hij/zij reikt de ouders verschillende modellen van talige interactie met kinderen aan, niet door theoretische gesprekken te voeren met de ouders, maar door de kinderen boeken voor te lezen, liedjes te zingen, samen de schooldag te overlopen, versjes te leren, talige spelletjes te spelen ... Ouders die hun kinderen daar intens plezier aan zien beleven, zouden de fakkel wel eens kunnen overnemen, is de redenering. Bovendien werkt de BAH daarmee de 'knuffelwaarde' van het Nederlands in de hand. Voor het gros van de BAH-kinderen is het Nederlands enkel de schooltaal, hen opgelegd door de schoolkeuze van hun ouders en synoniem met geboden en verboden. Een taal waarmee velen dagelijks worstelen en die ze in hun omgeving niet of nauwelijks horen. Een taal die ze bovendien associëren met een niet altijd gastvrij en verdraagzaam Vlaanderen. Met dat Nederlands ontwikkelen kinderen niet zo gemakkelijk een affectieve band. Bij de voorlezers hameren we er dan ook op dat de BAH voor de kinderen boven alles leuk moet zijn. Geen boekenmarathon, geen verlenging van de zo al (te) lange schooldag, geen hersenbreker, maar boekenplezier, ontspanning, verrassing door afwisseling. De BAH wil niet alleen het taalgebruik van de kinderen bevorderen, maar ook en vooral hun betrokkenheid bij de talige activiteiten aanscherpen, en er zo toe bijdragen dat het Nederlands een spe(e)ltaal kan worden waarin ze zich goed voelen.

De Boekenbende: een knooppunt van lokale partners

Stijn CALLEWAERT
Projectcoördinator BAH
stijn.callewaert@hob.be

De BAH is jaren geleden gestart vanuit het motto: 'Komt de lezer niet meer naar de bib, dan gaat de bib naar de lezer'. Van meet af aan was het BAH-verhaal een hecht samenwerkingsverband tussen een bibliotheek, een basisschool, een hogeschool en een onderwijsondersteunende partner. En dat samenwerkingsverband is door de jaren heen hetzelfde gebleven (zie ook *En waarom niet meer samen*, p. 12). Alleen is de BAH steeds groter geworden. Momenteel loopt het project in 10 Brusselse gemeenten, nemen 25 basisscholen deel en werken er sinds 2004 een 250-tal studenten per jaar mee dankzij de nauwe samenwerking met de HUB. Ook het Brussels Schoolopbouwwerk is in bepaalde regio's actief.

De BAH bereikt ongeveer 250 gezinnen per jaar, helemaal niet slecht, maar de nood is vele keren groter. Verder groeien is de uitdaging, maar dat is niet zonder risico. Essentieel

is dat elke partner aan de samenwerking 'wint'. Voor hogeschoolstudenten moet de BAH de unieke, uit-het-leven-gegrepen ervaring met het toekomstige beroepsveld blijven. Voor de basisschool moet de BAH het project blijven dat de betrokkenheid van ouders met taal en boeken stimuleert. Voor de bibliotheek moet de BAH het leesbevorderingsproject blijven waarmee moeilijk bereikbare doelgroepen worden benaderd.

De rode draad doorheen de motivatie van alle partners is kwaliteit. De kwaliteitsnorm mag onder geen beding ondergeschikt zijn aan kwantiteit. Want de BAH is geen eenvoudig project: de logistiek-organisatorische inspanningen zijn niet te onderschatten, de deelname van de gastgezinnen loopt niet altijd van een leien dakje, de intrinsieke motivatie van de studenten is niet altijd meteen aanwezig, de 'winst' voor de bibliotheek is niet gegeven ...

Uitdagingen ...

Daarmee belanden we bij onderdeel 'uitdagingen, bedreigingen en kansen'... Die zijn legio voor een gelaagd project als de BAH.

Resultaatbereik

Uit een brede bevraging in 2006 bleek dat ouders na deelname aan de BAH niet plots massaal of frequent de bibliotheek bezoeken. Of ze zelf de voorleesfakkel overnemen, is ook zeer twijfelachtig⁴. Daarmee is niet gezegd dat de BAH zijn doel volledig voorbij-schiet. Maar deze formule kan niet meer zijn dan een opstap naar meer betrokkenheid van ouders bij boeken en verhalen. Om een diepgaand en blijvend effect te sorteren, zou dit meer moeten worden dan een eenmalige gebeurtenis. Bovendien zouden ouders ertoe bewogen moeten worden om hun kinderen al van 0 tot 3 jaar thuis met boeken in contact te brengen.

Thuis taal versus schooltaal

Voor de meeste gezinnen die aan de BAH deelnemen, is het Nederlands geen thuistaal. Blijven voorlezen of vertellen in de schooltaal is dan ook meestal niet evident. Net als de basisscholen staat de BAH voor een moeilijke evenwichtsoefening: het Nederlands thuis een plaatsje geven, maar niet ten koste van de thuistaal. Met een rijke kennis van de moedertaal of -talen leren kinderen immers zoveel makkelijker een tweede, derde of zelfs vierde taal⁵.

Boekencultuur versus orale cultuur

Nogal wat BAH-ouders hebben weinig of geen affiniteit met boeken en de BAH verandert daar nog niet veel aan. Uit gesprekken met ouders, kinderen, leerkrachten, ondersteuners ... blijkt wel dat in veel gezinnen vaak verteld wordt. Of dat restanten zijn van een orale traditie, is niet meteen duidelijk; hierover is nog nauwelijks onderzoek verricht. Maar dit is wel een terrein waar aansluiting met de beoogde doelgroep zou kunnen worden gevonden.

Voeling met de 'buitenwereld' ...

In de loop van jaren heeft de BAH navolging gekend in binnen- en buitenland. Maar elk 'aan-huis-verhaal' gaat op een andere manier om met noden en kansen in de 'eigen' veranderlijke sociaal-culturele context. Dat soepel inspelen op maatschappelijke veranderingen is duidelijk een constante in alle lopende of startende 'aan-huisprojecten'.

En dat geldt ook voor de BAH. Ook al zijn we dit jaar aan de 14de editie toe, toch lijken we het project jaar na jaar opnieuw te (moeten) uitvinden, zelfs te herontdekken. Dat we telkens met nieuwe lichten voorlezers en gastgezinnen werken, speelt daar zeker een rol in. Maar wat de BAH echt jong houdt, is de partnersamenwerking. Niet alleen de vaste partners geven feedback en inspiratie om de BAH organisatorisch en inhoudelijk te versterken, elk jaar zijn er weer nieuwe kandidaat-partners. En al monden niet alle gesprekken uit in een effectieve samenwerking, toch zijn die ontmoetingen essentieel om voldoende voeling te houden met de 'wereld buiten de bibliotheek'.

Noten

1. Bohnenn, E., Ceulemans, C., Van de Guchte, C. e.a., *Laaggeletterdheid in de Lage landen: hoge prioriteit voor beleid*. - Den Haag: Nederlandse Taalunie, 2004.
2. Janssens, R., *Taalgebruik in Brussel: taalverhoudingen, taalverschuivingen en taalidentiteit in een meertalige stad*. - Brussel: VUBPress, 2001, en Housen, A., Pierard, M. en Van de Craen, P. (red.), *Taal, Attitude en Onderwijs in Brussel*. - Brussel: VUBPress, 2004.
3. Verheyen, L., *Ontluikende geletterdheid in het kleuteronderwijs: of hoe peuters en kleuters schriftelijke communicatie kunnen verkennen*, in: Daems, F., Van den Branden, K. en Verschaffel, L. (red.), *Taal verwerven op school: taal didactiek voor basis- onderwijs en eerste graad secundair*. - Leuven: Acco, 2004; p. 61-100.
4. Geurden, J., *10 jaar Boekenbende aan huis in Brussel: druppels op een hete plaat of zaadjes voor de toekomst. Over de (on)zin van voorleesbevordering*. - Gent: Bibliotheekschool, 2006. - Onuitgegeven eindverhandeling.
5. Burckhardt Montanari, E., Aarssen, J., Bos, P. e.a., *Hoe kinderen meertalig opgroeien*. - Amsterdam: PlanPlan, 2004.